گوڵنارەکانی شوێنپێ
لە
باخچەکانی تاراوگەدا

بەشی شەشەم

هەندرێن

16

کات بە رووخساری خۆڵاییەوە ئاوری لە ئێوارە دەدایەوە. نیگەرانی هەموو گیانی داگیرکردبووم و شوێنەکان دادیان نەدەدام. جەمال حەزی دەکرد ئێوارە لەو دەوروبەرە بمێنینەوە و شەویش پێکەوە لە ماڵی ئەو بەسەر ببەین. مرۆڤ لە باری بێزاریدا بەناو خۆیدا دەچێتەوە و مەیلی تەنیایی دەکات. بۆیە لەبەر خاتری تەنیایی دەبوو بگەڕێمەوە هەولێر. ماشێنەکە بە گرانی رێگایە پێچا و پێچەکانی بناری چیای کۆڕەک بەرەو خەلیفان دەبڕی. هەتاو لەسەر شانی "سەرچیا" و "بانەسەر"ەوە بە بێدەنگی تیشکە نارنجییەکانی بەسەر خەلیفان دەپرژاند و نیگایەکانم لەناو سێبەرە ئەسمەرەکەی بناری سەرچیا کۆچیدەکرد. کەمێک بەناو شەقامە پەرت و خوار و خێچەکانی شارۆچکەی خەلیفان خولاینەوە و پاشان بەرەو سەر شەقامی هەولێر رۆیشتین. خەلیفان هەروەک ئەو رۆژەی، کە 25 ساڵ پێش ئێستا ماڵئاواییم لێکرد، دەینواند. دیمەنی خەلیفان لەو جەستەیە دەچێت کە تەمەن قۆقزتری بکات. گەرمای بەجێماوی هەتاو لەناو هەوای ئێوارەدا پەنگیدەدایەوە و هەستم دەکرد سەر ئێشەکەی منیش وەک ئاسنێک لە چاوەکانم دەتوێتەوە. تاکسییەک راوەستا، هەروەک ئەو رۆژەی کە بۆ رزگار بوون لە رژێمی سەددام و بوونە پێشمەرگایەتی، بە سواری پیکابە سپییەکە بەرەو "دۆڵی خۆشانەوەتی"، بۆ دواجار خەلیفان بەجێبێڵم، دوای ئەوەی زانی ئەمشەو لەگەڵی نامێنمەوە، بە دڵگیرییەوە ماڵئاواییمان لە یەکتر کرد.

ئەو کورە گەنجەی کە لە پێشەوە دانیشتبوو، بە دەنگی گۆرانییەکە دەگەشایەوە و منیش بەر لەوەی ماشێنەکە بگاتە ئەو دووڕیانەی کە بەرەو "دۆڵی خۆشناوەتی" دەڕوات، دەمویست بە ژانی نیگایەکانمەوە تاوێر تاوێر، شاخاو شاخ، دۆڵا و دۆڵ و لووتکە بە قۆپکەکانی "حەمەدە ئاغا"، پانتایی "بەنی هەریر" بناری "کۆڕەک"، شاخەکانی پشت گوندی "بناوێ"، "کێل کێل" و ... تەیبکەم. لەگەڵ تێپەڕینی ماشێنەکە، ئەو رۆژەی کە لە هەولێر بەرەو پێشمەرگایەتی هەڵاتم و گەڕانەوەی ئەمرۆ بۆ هەولێر، وەک رەوتی پێچەوانەی دوو رووبار؛ واتا نیگای یادەوەری تاراوگەی پایزیی و یادەوەری لاویەتی، یەکتریان دەبڕی. کاتێک بەرەو "دۆڵی بالیسان" رووم وەرگێڕا، یادەکان وەک هەور بەسەر برژانگەکانمەوە دەچۆڕانەوە و "دۆڵی بالیسان"یش وەک سێبەرێک لە شوێنپێیەکانی یادەوەریی نیگایەکانمی قووتدەدا. ئێوارە بەناو ئاسۆی خۆڵگرتوودا دەیناڵاند و سێبەری دۆڵەکانی چیای "سپیلک" لە یەکتر دەئاڵان. نیگایەکانم لەناو ئەو بۆشاییەی، کە لە نێوان شوێنپێی یادەوەریی لاویەتی و یادەوەریی ئەم ئێوارەیەی کە ئێستا لە بینایییەکی ژانگرتوودا ئاوادەبێت، سەوڵی خەم لێدەدا، بوونیش لە مەحاڵیەتی فەرامۆشکردنی شیرازەکانی شوێنکاتی ئێستا و رابردوودا بەدەم گفتوگۆی عەدەمێکەوە هەڵدەشاخا.

ئەم ماشێنە بە رەوتە رارایەکەی، هەردەڵێی سەرەوژێر بە دوای کاتێکی تاڵانکراودا شۆڕدەبێتەوە. هەردەڵێی ئەو ماشێنەیە، کە بۆ دواجار من و رۆستەم حەمەدەمینی هەڵگرتووە و ئەمنەکانی هەولێریش بەدواماندا کەوتوون. ئەوەتا

نیگای تاراوگە لەمدیو سێبەری ئێوارەیەکی مارانگاز بە بیرهاتنەوە "تالانکراو"ەکانم، وەک ئەو هەتاوەی کە بە یادە پرژاوەکانی ئاسۆکەی لێڵکردووە، لەبەرخۆی دەپەیڤێ.

"وێدەچێ ئەو رۆژە نەخۆشە تایەکەم گەرمتر بکا؟"

موحسین سیاسی، وەک خوێندکارێکی زانکۆ و بەرپرسێکی بوێری "کۆمەڵەی رەنجدەران" نەبوو، بەڵکو رۆناکبیرێک بوو بە دەنگی بێدەنگی لە تاقیکردنەوەی ژیان بەهای رۆشنبیریی بەرجەستەدەکردەوە. بە واتایەکی تر، موحسین سیاسی، وەک رۆناکبیرێکی شۆرشگێڕ دەژیا؛ واتا خەونی ئەو دەست بەسەر داگرتنی ژیان بوو. لە رۆژگارێکدا کە رۆناکبیرگەل و خەڵکگەلی کورد بە هەڵواسینی رەسمی سەددام لە یەخەیان پێشبڕکێیان دەکرد، کەچی "موحسین سیاسی" هەمیشە بە لەشی پڕ لە بڵاوکراوەی رێکخراوی کۆمەڵە و دەمانچەوە لە شەقامە ترساوەکانی هەولێر دەسووڕایەوە. بەڵام ئێستا موحسین لەناو شوێنپێیەکانی یادەوەری مندا، وەچەیەک لە منداڵە سپڵەکانی ئەو خەباتە رابردووە، "تالانیکردووە".

رۆستەم ئەو هاوڕێیە جوانە بوو کە لە جیهانی رۆشنبیریی کوردیدا لە من بەلەد تربوو. هەتا ئەو چێشتەنگاوەی کە لە "نەقلیاتی هەولێر" رێگای چیامان گرتبەر، پێکەوە رۆژەکانمان لە قوتابخانە و ئێوارانیشمان لە "گازینۆی لیالی" و "مەچکۆ" و "باکوور" بەسەر دەبرد. بە کورتی ئێمە دوو سێبەری جمک بووین. رۆستەم ئێستا لە ژیاندا بە ژیانی خێزانداری و کاری خۆیەوە سەرقاڵە. بەڵام ئەو لەو جیهانەی رابردوومانداا هەمیشە ئامادەیە.

– تۆ هەویەکەت! دەنگی سیمای ئەو پاسەوانە بێزارکەرە لاواندنەوەی نیگایەکانمی قووتکرد.

– ئەوە پاسەپۆرتە چییە، ها بگرە نازانم چییە. پاسەوانی بازگەکەی شاری شەقڵاوە، بە گوێ پێنەدانێک بەدەم ئەو قسانەوە پاسەپۆرتەکەی بۆ گێڕامەوە.

– بەو جۆرە وڵات و خەڵکم بۆ دەپارێزی. ئافەریم لەو حوکمەتەی کە پاسەوانی بازگەی دەروازەی شارێکی وەک شەقڵاوە، نە دەزانی پاسەپۆرتێک بناسی و نە لێشم دەپرسێتەوە. ماشێنەکە هێشتا پاسەوانەکەی بەجێنەهێشتبوو، ئەو قسانەم لە زاردا دەرچوون. بەڵام پاسەوانەکە وەک ئەوەی گوێشی لەمن نەبێت خەریکی قسەکردنبوو لەگەڵ شوفێرەکە. کوڕە گەنجەکە بە خەندەیەکی سادەوە لە شەیدایی خۆی گۆرانی وتن دەدوا:

– ئەز لە "چایخانەی مەچکۆ" چوارشەمان ستران دبێژم. لێ ئەز خەڵکی دەڤەرێ ئامێدم. لەگەڵ لە خۆ پەیڤینی ئەو کوڕە لاوە، هەستم کرد ئەویش لەگەڵ مندا هاوبەشییەکی هەیە، کە پەراگەندەییە. هاوکاتیش وێنای ئەوم دەهاتە بەرچاو، کە چۆن لە گازینۆی مەچکۆ گۆرانی دەڵێ. لەو دەمەدا لە نێوان لە خۆ دوانی ئەو کوڕە و بەیادهاتنەوەی ئەو رۆژانەی کە بەر لە بوونە پێشمەرگایەتی، لە سەرەتای 1981دا بۆ دواجار بە نیگەرانییەوە لە پیاڵەیەکی ژیکەڵەدا دوا چایەم خواردەوە، کە لەبەر رەنگی رەشی چایەکە، بەس پڕێنە ئاڵتوونییەکەی دیار بوو. بەدەم گوێگرتن لەو کوڕە و تێکەڵاوبوونی دیمەنی چیا و ئەو وێنانەی کە نیگایەکانم لە سەفەری یادەوەریدا راویدەکردن، شوێنپێیەکان دابەشیاندەکردم.

هەندرێن، رووباری خوار گوندی هەناره، هاوینی 2005

17

ماشێنەکه به نالَه نالْ پێدەشتی "شێرەسوار" ی بڕدەکرد و دیمەنەکانی گوندی "کۆڕێ" و لۆفەکانی مەسیف، لەمدیو خۆڵبارانەکەوه، به چاوه ژانگرتووەکانم تەینەدەکران. کاتێک ماشێنەکه گەیشته گوندی "حوجران"، شەبەنگی زەردەپەڕێکی سەرەتای زستانی 1984، که وەک مەفرەزەیەکی پێشمەرگه، لەبەرچاوی سەربازەکانی رژێم هاتینه ناو ئەو گونده، له یادەوەری خافڵاومدا بێدار دەکردەوه و نیگایەکانی بەرەو گوندی "هەناره" پەلکێشدەکردم.(ئەو کاتەبوو که تازه یەکێتی نیشتمانیی کوردستان لەگەڵ رژێم پێکهاتبوو، مەفرزەیەکی گەورەی ئەوانیش بەدوامانەوه بوون). لەو ئێواره هەڵکوڕماوەدا مەفرەزەکەمان دوای نانخواردن له گوندی "حوجران" بەرەو گوندی "هەناره" بەڕێکەوت. له نیوەشەوێکی به باران تەڕبوودا میوانی ئەو گونده بووین، که تازه بەدەم زیندەخەونی سپێدەیەکی "هەناریی"ەوه دەبۆرژا. گلۆپەکانی "سەری رەش" بەسەر چیای سەفینەوه به دڵەڕاوکێوه بەسەر گوندی هەنارەیان دەڕوانی، که سەگەکان به دەم بۆنی هاتنی رووداوێکی نەگبەتەوه له وەڕین نەدەکەوتن. خەڵکی گوندی "هەناره" به میوانداری پێشمەرگەوه رانەهاتبوون، چونکه هێشتا له ژێر کۆنترۆلی رژێم بوو. بۆیه بەو نیوەشەوه میواندارییەکی گەرمیان کردین. من به رێکەوت ماڵی مەلای گوندیم بەرکەوت، مخابن، وەک جەستەی کوژراوی ئەو مەلایه، ناوەکەی له یادم نووستووه. تا درەنگانی شەو لەگەڵ ئەو مەلایه زۆرزان و مەحشەر بەتامه کەوتینه گفتوگۆ. گوندی هەناره مەلایەکی هەبوو، وەک ئاوی هەنار، سەرنجکێش بوو. ئەو مەلایه هەر تەنیا له مانایەکانی ئایین و خواناسییدا دەم گەرم نەبوو، بەڵکو له جیهانی زانست و تیۆری سیاسیشدا خوێندەوارێکی خورت بوو.

کاتێک من و هاوڕێیەک وەک دوا پاسەوانی ئەو بەیانییه سەیری ئەو شەقامەمان دەکرد، که نێوان شەقامی هەولێر-مەسیف و شارۆچکەی "نازەنین" ی پێکەوه گرێدەدا، دەسترێژێکی "بیکەیسی" جەستەی من و هاوڕێیەکەمی راچڵەکاند.

له هیکڕا هێرشی جاش و سەربازەکان دەستیپێکرد، که هەر له ئێوارەوه به دواماندا هاتبوون و گوندەکەیان گەمارۆ دابوو. بەدەم هێرشی هێزی رژێمەوه، دەبابەکانیش له بەرزایی ئەو رێگایەی که له شارۆچکەی نازەنینەوه دەهات، دەرکەوتن. بەڵام لەبەر ترسی گوله ئارپیچییەکانی پێشمەرگه ئارپیچی وەشێنەکە، تا ماوەیەکی زۆر نەیانتوانی لەودیوی ئەو بەرزاییه سەر دەربهێنن. 13 کۆپتەریش له سەربازگەی "رەشکێن"ەوه وەک تارمایی بەرەو ئێمه دەهاتن. عەلی حاجی، فەرماندەی مەفرەزەکەمان به مایکرۆفۆن داوای خۆ بەدەستەوەدانی سەربازەکانی دەکرد و به حەماسەوه دەیگوت: هاوڕێیان بیانکوژن، هیچ نین رژێم ورەی روخاوه... بەدەم هاوارەوه فەرمانیدەدا که ئێمه له سەنگەرەکانمان خۆمان قایمبکەین. خەڵکی گوندەکه به کۆمەڵ ماڵه هەڕەشەلێکراوەکانیان بەجێدەهێشت.

له هیکرِا تۆپێک لایەکی ئەو خانووەی بەسەر من و هاورِێ ئەبو دونیادا رووخاند. ئیتر دوای رووخانی ئەو خانووە، لەگەڵ شاخەوانە سوور، کە دوای حەفتەیەک لە گوندێکی نزیک شارۆچکەی دێگەلە بە کلاشینکۆفەکەی کۆپتەرێکی پێکاند، گۆرِی "پیاوچاکێک"مان کردە سەنگەری خۆمان، کە دە مەترێک لە دیوی رۆژهەڵاتی گوندەکە نزیک بوو.

بەرە بەرە ماڵەکانی گوندی هەنارە کاول دەبوون و ئاگریش لە کۆڵانەکان بەدەم نێلە نێلەوە تەشەنەی دەکرد. لەگەڵ هاتنی بوولێڵی ئێوارە، دوای دوانزە سەعات شەرِ کردن لەگەڵ دەیان کۆپتەر، دەیان تانک و تۆپ و دەیان هەزار سەرباز و جاش، بە هەڵگرتنی دوانزە بریندار و بە جیهێشتنی پێشمەرگەیەک، ئەبو شوهدی لەژێر خانوویەکی رووخاوی ئاگرگرتوودا، درِمان دا بە هێزی رژێم، کە وەک درِکەزی دەوری گوندی هەنارەیان گەمارۆ دابوو.

دوای ئێمەش تا بەیانی هێزەکانی رژێم بێوچان گوندی هەنارەیان گوللەباران دەکرد، بە خەیاڵی ئەوەی کە ئێمەی پێشمەرگە لەوێدا ماوینەتەوە. بەیانیش زوو بە بلدۆزەر گوندەکە لەژێر زەویدا دەشارنەوە و سەرتاپای خەڵکەکەی لە سەربازگەی "رەشکین"ی نزیک هەولێر لەمدیو درِکەزی بەند دەکەن. ئەوەی کە دەگێرِنەوە، گوایە داوایان لە مەلای گوندی کردبوو، کە وەک "خائین" باسی ئێمە بکات، کەچی ئەو مامۆستایە، چونکە لەگەڵ خۆی راستگۆ دەبێت، پێیان دەڵێت، بە گوێرەی دینی ئیسلام قسە بکەم، ئەگەر ئەوانە "پیاو چاک" و "مەلائیکەت" نەبوونایە، چۆن بەو ژمارە کەمە و بە کلاشینکۆف دەیانتوانی 12 سەعات لەگەڵ دەیان تەیارە، تانک و تۆپ و ئەو هەموو هێزە سەربازییە شەرِ بکەن.

نیگایەکانم بەدەم ژانەوە پچرِ پچرِ، دیمەنەکانی ئەو شەرِەی بۆ گوندی هەنارە نمایش دەکردەوە.

ئەوکاتەی حەفتەیەک لەمەبەر کە ئێوارەیەک لەگەڵ حەمە عەباس، کەریم کاکە، موتەلیب عەبدولا، شێرە، عەبدوڵا گۆران، کاک سەلاح و دکتۆر ئازاد، بۆ سەردانی گوندی هەنارە چووین، لەسەر چۆمەکەی هەنارە، ئەو پیاوەی کە لەگەڵ خیزانەکەی بەدیار بەرگرتنی بەروبوومی باخچەکەی جگەرەی دەکێشا، لێمان هاتە پێش و هاواریکرد:

– "بەو قورئانەی یان مەیتی دەیان کەسە دەکەوێتە گۆرِێ، یان نابی بێنە ئێرە. ئەنگۆ دێن لێرە دەخۆنەوە. ئەها ئێرە هەموو شووشەیە. ئەوێ رۆژێ پیاوەکم لەسەر ژنەک گرت دەیگا. ئەنگۆ دێن لێرە گانان دەکەن. بە قورعان لێ ناگەرِیم بێنە پێش" ئەو پیاوە بە توورِەییەوە دەهات و دەچوو و لە ئێمەی دەخورِی.

من بە دەم یادی ئەو شەرِەوە بەرەو لای چووم و حەزمدەکرد سڵاوێک لەو پیاوە بکەم. سڵاوکردن لەو خەڵکە جوانەی گوندی هەنارە، سڵاو کردنبوو لە یادەوەریی خۆم.

لەبەردەمی وەستام و گوتم:

–خارە بۆ وا توورِەی، ئەمن یەکێک لەو پێشمەرگانە بووم کە لە ساڵی 1984 لە گوندەکەی ئێوە شەرِمانکرد. من ئەو برادەرانەم هێناوە هەتا سڵاوتان لێبکەم.

کاتێ باسی ئەو شەرِەم کرد، ئەو پیاوە تاوێک بێدەنگ بوو، بە وردی تەماشای کردم و گوتی:

"ئەتو لەو شەرِە بووی هەنووکە ئەوها لۆمن هاتیە ئێرە. کورە ئەوە جلی پیاوانە لەبەرتکردیە. ئەو گوندەتان کاولکرد، ئەلحانیش هەموو ئەو جاشانەی کە هاتبوون شەرِ لەگەر ئەنگۆ بکەن و گوندی مەیان کاولکرد، هەنووکە وەک جاران لەو حوکمەتە دەخۆن ... دەزانم هەر ئەو جاشانەی کە هەنووکە حوکمیان بەدەستە، خەبەریان لە ئەنگۆ دابوو. هەنووکە ئەتۆ لۆمن ئەوها هاتیەوە گوندی هەنارە. کورە ئەتو بە پیاوان ناچی، کا حیزبی شیوعی چی لۆ هەنارە کردیە، شیوعییەکان گوندیان لێ تێکداین و هەنووکەش وەکی خۆی ماوە، هیچیان لۆ نەکردین..."

کابرا بەدەم ئەو قسانەوە، توورِەییەکەی لە رووخساری کاڵدەبۆوە و لە برِی ئەوە، وەک من، یادەوەرییە "تاڵانکراو"ەکەی ئەو شەرِەی دەلاواندەوە و داخی ئەو جاشانەی، کە ئەوکات لەگەڵ رژێمی سەددام بوون و گوندەیەکان وێرانکرد، ئێستاش وەک جاران حوکم بەدەستن، لە دڵ دەردەکرد.

-" وەڵڵا ئەمە حەتا هەنووکە هەر باسی شەڕی شوعیان دەکەین. شەڕەکی زۆر گەورە بوو. ئەرێ ئەوانی دیکەی لەو شەڕە بوون، چیان لێهات؟ پێشمەرگەکەتان بەجیهێشت لە بن خانی..."

ژنەکە کاتێک زانی من لەو شەڕە بووم، بە ئاکارێکی پاکی گوندانە سەیری دەکردم و بە دەنگێکی خۆمانەی پڕ لە میهرەبانی، بەو قسانە هاتە ناو گفتوگۆی نێوان من و پیاوەکەی. کاتێک ئەو پیاوە باسی حیزبی شیوعی عێراقی دەکرد، کە بێ ئەمەکانە گوندی هەنارەیان فەرامۆشکردووە و هیچیان بۆ نەکردووە، نەیدەزانی کە ئەو حیزبە، نەک هەر داستانی ئەو گوندەی لە یادەوەریی نەماوە، بەڵکو لە وابەستەیی دەتلێتەوە.

بەدەم ئاخاوتنە خەمینەکانی ئەو خێزانە هەژارەی گوندی هەنارەی یادەوەریی "تالانکراو"وە، شەوقی شوێنپێیە پڕژاوەکانی ئەو رۆژگارە تاڵە گەمارۆیان دەدام: لە ساڵی 1981دا بوومە پێشمەرگەی یەکێتی نیشتمانی کوردستان و رەوانەی بارەگای "ناوزەنگ" کرام، لەوێش بەرپرسێکی یەکێتی نیشتمانیی کوردستان بڕیاری دا بە "خەت مایل" لە ریزی پێشمەرگەکانی "لەشکری ئیسلامی کوردستان" کاربکەم. ئەمەش ناچاری کردم روو بکەمە حیزبی شیوعی عێراق. لەو رۆژگارەدا حیزبی شیوعی عێراق، ئەوەندەی لە خەمی هێنانەوەی پارتی دیمۆکراتی کوردستان بوو بۆ ناو کوردستان، ئەوەندە لە خەمی خۆی نەبوو. یەکێک لەو هۆکارانەش کە ئەو حیزبە لەوەتەی هەیە بەدەستییەوە دەناڵێنێت، نەبوونی ئیرادەی دەسەڵاتە. بەڵام مێژووی ئەو حیزبە لە خۆ کردنە پاشکۆی پارتی و فەرامۆشکردنی دەسەڵات، کاری من نییە. حیزبی شیوعی لە دوای راپەڕینی 1991ەوە تا ئەمڕۆ بە لاوازی هەڵوێستەکانی گۆڕ بۆ خۆی و یادەوەری پێشمەرگەکانی هەڵدەکەنێت. ئەمڕۆ ئەو حیزبە، نەک هەر هەموو مێژووی خۆی فەرامۆشکردووە، بەڵکو لە ترسی پاراستنی چەند بارەگایەک بۆ بەرپرسە تەقاویتەکانی، ئامادەیە سازش لەسەر هەموو شەهیدەکانی بکات. هەر بۆیە راگەیاندنی ئەو حیزبە ئیفلیجترین راگەیاندنی کوردستانە. ماوەی نیو سەدە، ئەگەرچی حیزبی شیوعی لە رووی سیاسییەوە مایەی رەخنە بووە، بەڵام راگەیاندنەکەی پێگەیەکی دیار بوو بۆ رۆشنبیرە ناسراوەکانی کوردستان. کەچی ئێستا راگەیاندنی قەیرانی حیزبی شیوعی لە دەبەنگی کادیرە نەخوێندەوارەکانی راگەیاندنەکەیدا بەرجەستە دەبێتەوە. لە کاتی پێشمەرگایەتیدا، ناوەڕۆک و ئاستی بەڕێوەبردنی رۆژنامەی "رێگای کوردستان"، زۆر لە ئێستای ژێر سایەی ئەو حوکمەتە مەدەنییەی، کە رێگای بەو حیزبە داوە بە وابەستەکراوی هەناسە بدات، باشتربوو. ئەگەر پێشتر بە لای خەڵکەوە کادیرە رۆشنبیرەکانی حیزبی شیوعی بە قسەزان دەناسرانەوە، کەچی کادیرەکانی ئێستای راگەیاندنی ئەو حیزبە دەست و پێ سپیترین بەناو رۆژنامەنووسن. لە سایەی ئەو کلۆڵییە رۆشنبیرییەی کە تووشی ئەو حیزبە بووە، تەواوی داستانی ئەو شەڕانەی کە پێشمەرگەکانی ئەو حیزبە تۆماریان کردبوو، فەرامۆشکراون. لەوەش خەمین تر، لە کۆتایی ساڵی 1981دا، کە تازە هاتبوومە ناو حیزبی شیوعی عێراق، بۆ یەکەم جار، بەهۆی هاتنەخوارەوەی مەفرەزەیەکی هیلاکی پارتی دیمۆکراتی کوردستانەوە بۆ "پشت ئاشان" و گوندی "وەرتێ" ناچارکرام بەشداری"شەڕی براکوژی" بکەم. ئەوکاتە بوو کە یەکێتی نیشتمانیی کوردستان، رێگایان بە پارتی نەدەدا بێنەوە ناو ئەو ناوچە رزگارکراوانەی کە بەدەست پێشمەرگەوە بوون. لەوێ رۆژێوە وێنای پێشمەرگایەتیم لەبەر چاو کەوت. ئەوکات بۆ پێشمەرگە لە دوو رێگا زیاتر نەبوو: تەسلیم بە رژێم بوونەوە، یان مانەوە لە شاخ. بەڵام بۆ ئەوەی کەرامەتی خۆم و خەونەکانم بپارێزم، کە ئەوەش هەمیشە بۆمن زۆر گرنگە، بێجگە لە بەردەوامی مانەوە لە شاخەکان و بەستنەوەی قەدەرەکانم بە قەدەری پێشمەرگایەتییەوە، رێگایەکی ترم نەبوو.

ئەوەدەم پێشمەرگەکانی پارتیش دەم نادەم بە رێگای حیزبی شیوعییەوە دەهاتنەوە کوردستان. ئەو دەم ئەوەندەی من ئاگام لێبوو، هەر جارەی کە پێشمەرگەکانی پارتی دیمۆکرارتی کوردستان لە ئێرانەوە بۆ کوردستان دەهاتنەوە، دوای سووکە شەڕێک لەگەڵ پێشمەرگەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، بە نیوەچڵی شەڕەکەیان بۆ حیزبی شیوعی بەجێدەهێشت و بۆ ئێران تێهەڵدەچوونەوە. بەڵی ئەوەندەی من بزانم، پارتی دیمۆکوراتی کوردستان، حیزبە بەناو هاوپەیمانەکەی حیزبی شیوعی عێراق، هەتا راپەڕینەکەی 1991 خەڵکی کوردستان، لە دەڤەرەکانی هەولێر، سلێمانی و کەرکوکدا، هێندەی پێشمەرگەکانی حیزبی شیوعی کاریگەری نەبوو، کەچی ئێستاش لەسەر حیسابی سەدان ئەو

پێشمەرگە شۆڕشگێڕانەی کە داستانی گەورەیان تۆمار کرد، خۆی کردۆتە خاوەنی مێژووی هەموو شەڕەکان. بەمجۆرە حیزبی شیوعی، نەک هەر درۆ لەگەڵ مێژووی خۆی دەکا، بەڵکو لە ناشیرینیترین شێوازدا، درۆ لەگەڵ ئەو پێشمەرگانە دەکات کە بەشێکی زۆری ژیانییان لەگەڵ ئەو حیزبە بەسەر برد. هەربۆیە ئەو حیزبە ئەمڕۆ نەک هەر وەک حیزبێک بوونی بێمانایە، بەڵکو مانەوەشی دەبێتە مایەی "تاڵانکردن"ی یادەوەری ئەو هەموو پێشمەرگەی کە لە قۆناغی بەرەنگاریدا، ژیانیان کردە قوربانی.

ئەمڕۆ حیزبی شیوعی، لە بری ئەوەی قسەیەکی هەبێت بەرانبەر ئەو گەندەڵیەی کە حیزبە هاوپەیمانەکەی لەبەرچاویدا پەیڕەوی دەکا، کەچی بە پێچەوانەوە، لەو کارەدا باشترین هاوپەیمانی پەیڕەو دەکا. حیزبی شیوعی بەناوی پێشمەرگە دێرینەکانی، بە تەقاویتکردنی کۆمەڵیک کەس و کاری کادیرەکانی، درۆ لەگەڵ پێشمەرگە و خێزانی ئەو هەموو شەهیدە دەکات. ئەمڕۆ ئەو حیزبە، نەک هەر بێڕێزی بە کۆمەڵێک پێشمەرگە دەکا، کە لە ژیانی پێشمەرگایەتی بەسەر برد، بەڵکو لە پێناو وابەستەییدا ئامادەیە خۆی بسڕێتەوە. کاتێک ویستم ئەو ئامۆژگاریانە بە بەڕێوەبەرانی راگەیاندنە لەرزۆکەکەیان رابگەیەنم، لەبەرانبەر خۆمدا بێدەنگیان هەڵبژارد، بەڵام لە تۆڵەی ئەوەدا، بێئەوەی پرس بە حەمە عەباس بکەن، کە لە "رێگای کوردستان" کاردەکات، چاوپێکەوتنەکەی منیان سانسۆرکردبوو. ئەوە ئاکامی ئەو ئەخلاقە داتەپیوەیە، کە ئەمڕۆ راگەیاندنی حیزبی شیوعی ناتوانێت، وەک هەر حیزبێک سەردانی گوندێکی وەک هەنارە بکات. لەوەش زیاتر بەڕێوەبەرە بێدەسەڵاتەکانی راگەیاندنی ئەو حیزبە، وەک چۆن بەرانبەر هەموو رووداوێک دەستەوەستانن، بەهەمان شێوەش، ئەو نووسینانەی کە لە ژیانی پێشمەرگایەتیدا بەرهەمهاتوون، وەک یادەوەریەکەیان، لە ئەرشیڤە داشۆراوەکەیدا کاڵبۆتەوە.

ئەوەتا من دوای 20 ساڵ، کە لە روانین بترازێ هیچیترم نییە تاکوو برینەکانی خۆم و ئەو خێزانەی گوندی هەنارە بلاوێنمەوە. بۆیە بێزارییەکانی ئەو خێزانە لە رەفتاری مردۆخی حیزبی شیوعی و باڵادەستی هەمان ئەو جاشانەی، کە بەشدار بوون لە وێرانکردنی گوندەکەیان، رۆحی منیان نامۆتر دەکرد. بۆ ئەوەی کەمێک سەبووری بەوان و خۆم ببەخشم، تەنیا توانیم داوایان لێبکەم، کە وێنەیەکم لەگەڵ بگرن. پیاوەکە و دوو منداڵە هەراشەکەی، وەک هاوخەمێک وێنەکەمان گرت، بەڵام شەرم رێگەی لە ژنەکە گرت، کە لەو وێنەگرتنەدا یادەکانمان کۆبکەینەوە.

هەندرێن لەگەل خێزانێکی گوندی هەناره، هاوینی 2005

لەو کاتەی کە نیگایەکانم بەدوای ئەو تیرێژە باریکەی، کە هەتاوی ئەو بەیانییەی لە سەرقاڵییدا فەرامۆشکی کردبوو، متەقببوو، کیژە هاوڕێیەکەشم بەدەم گوێگرتن لە داستانی کڕینی هەنگوین و بەکارهێنانی لای کورد وەک دەرمانی هەموو دەردان، بە دەستێک قەپاغەکەی لەسەر شووشە بازنەیی هەنگوینەکە دادەگرت.

بە ئاوڕدانەوەیەک لە نائاگایی، چاوم لە پەنجەرەکەی مەتبەخەکەمان دوور کەوەتەوە، لە جامی پێشەوەی ماشێنەکەوە بە چاوە ژانگرتووەکانم سەیری هەولێرم کرد، کە لەناو دەریاچەی دوکەڵێکی خۆڵەمێشیدا دەجمجما.

کاتێک حیکایەتی دکتۆر ئەلوەندم بۆ کاک شوان، بەرپرسی ڕێکخراوە دیمۆکراتییەکانی هەولێر، باسکرد و پێشم گوت نامەکەتم هێناوەتەوە، ئەویش هەوڵیدەدا لەسەر کێشەی ناشیاوی ئەو کەسانەی وەک ئەلوەند دژەیی هەڵوێستی خۆی رابگەیەنێت. بەڵام شوان کە زانی من ئەو قەیرانەی دەسەڵات، هەر لە کێشەی ناشیاوی ئەو تاکە فەرمانبەرانەی وەک ئەلوەند دژەیی نابینم، بەڵکو لە کۆی ئەو دەسەڵاتە دەبینم کە راستەوخۆ بەشدارە لەو قەیرانەدا، گفتوگۆیەکەمان خەتم بوو؛ چیتر قسەیەکی هابەشمان نەمایەوە.

لە هیکڕا ماشێنەکە لە کۆڵانێک بەجێهێشتم، بەڵام "خەستەخانەی موحەمەد باجەلان" لەبەر ئەو ژانە سەرەی کە چاوەکانمی داگیرکردبووم، وەک رۆژانی تر، بەرەو ماڵەوەی بەلەدی نەدەکردم و نیگای تاراوگەش بەناو تاریکی ئێوارەی شوێنپێی یادەوەرییەکاندا سەرگەردان دەبوو.

دایکم زارێ، هاوینی 2005

دایکم زارێ بە رووخسارێکی منداڵانەوە بە روومدا هات و لاملە شەکەتەکەمی ماچدەکرد. بەچاوە هەنگوینییەکانیەوە رووخساری بەرەو ئاوێنەکانی مانگ وەردەگێڕام، کە تیشکەکانی دەڕژانە حەوشەی ماڵەکەمان، بە پەنجە میهرەبانەکانی تەمەنی لاویەتیمی لە نێوان لۆچەکانی هەنیەمدا، دەلاواندەوە. کاتێک لە گەڕاندنەوەی ئەو تەمەنە بێئومێد دەبوو، بە دەم

تروسکانەوەی فرمێسکە رژاوەکانی سەر روومەتە رەنگ پاییزییەکانیەوە، داستانی رۆژانی پێشمەرگایەتی منی بۆ دەگێڕامەوە: "پیاوەکانی سەددام دەرگای مارێیان لێدەگرتم و دەیانگۆت بڕۆ کوڕەکەتمان لۆ بینەوە. ئای کوڕم هەنوکە پاش ئەو هەموو سارە بەو حارە لۆمن گەڕایتەوە. چەند جار لەسەر تو شاربەدەریان کردم. ئەتو لۆ واتلێهاتیە... لە خت و خۆڕای خۆت و منت پیرکرد... ئای کوڕی من..." بەدەم حەژمەتی ئەو دەردەسەریانەی کە دایکم لەسەر پێشمەرگایەتی من خواردبووی، نەمدەتوانی سەرم لەسەر شانی چەپی هەڵگرم. کەوایە قەدیفە رەشەکەی دایکم زاریێ بۆنی یادەوەریی کۆرپایەتی گەردوونی لێدەهات. لە ساڵانی 1986-87 پیاوەکانی سەددام، لە درێژەی ئەو سیاسەتە دڕندانەی کە دژی کورد پەیڕەویان دەکرد، دەستیانکرد بە گرتنی دایکی پێشمەرگەکان و رەوانەی ئەو دەڤەرانەیانکردن کە بە دەست پیشمەرگەوە بوون. دایکیشم بەر ئەو شاڵاوە دەکەوی و بۆ هێنانەوەی من، رەوانەی گوندەکانی "دۆڵی سماقولی"یان کردبوو. کە دایکم بەدەم سەردوولکەکانییەوە، بە داستانی ئەو گرتن و سەرگەردانبوونەی لەو شاخانە و گەڕانەوەی بۆ هەولێر و بزربوونی لەناو شار... ، یادەوەرییەکانم دەلاوێنێتەوە، نیگایەکانی روحم، وەک منداڵێکی پێخاوس، بەدوای شوێپێیە سەرگەردانەکانی دایکم، سەرهەڵدەگرن.

کاتێک دایکم بە کولانەوەی برینی ئەو گرتن و سەرگەردانییە، زاری وشک دەبوو، دوای دووبارەکردنەوەی ئەو کەسەرەی، کە هەمان ئەو پیاوانەی کە خەبەریان لێدابوو و هەنووکەش لەو حوکمەتەی خۆماندا دەسەڵاتدارن، ئەوجا بە ناولەپە خەت خەتەکانییەوە لێوەکانی دەسڕێتەوە و ماچمدەکا. بەدەم ئەو ماچەوە هەوری قەهرەکانی سەر هەنیەی بەسەر تەوێڵی مندا دادەبارێ و دوای هەڵبرینگاندنی ئاسمانی چاوەکانی، رووم لێوەردەگێڕێ و دەڵێ: "کوڕیژگە، ئەمن حەزم لێیە ژنەکی بێنی و هەتا نەمردیمە مندارەکانت ببینم."

دایکم لەبەر چرایەک، مووە سپییەکانی سەرم لە وێنەکەدا دەژمێرێ و ئەو سپێدە زووە
بە فرمێسکەکانی سپی... زەرد... دەکاتەوە.
پشتی لە قیبلە دەکا و دەڵێ:
"لە وەڕینی سەگەکانڕا شەڕ گەرمە
رەشگوڵەکان وەرین و هەر نەدورانەوە...
ئەو رادیۆیە بکوژێننەوە.
ئەم حاجی زەرد و خدری زیندە سەوزانە لۆ ناگەڕێنەوە...
هەی لێ... دەلێ ... لێ... لێ...ێ...
ئەتۆش لە هەندەران کاغەزەکت نەناردەوە .... (سکاندیناڤیا دوورگەیەکی تر...)